

אלול

אלול בא

בתקופות עברו כשהיו שומעים את החזן מכריז "אלול" היו כל העם מתעלפים. וכן כתב ר' ישראל סלנט (אור ישראל איגרת י"ד) "מלפנים כאשר ידעתי כל איש אחזו פלצות מקול הקורא קדוש אלול", אלול מעורר פחד. **דורשי** רשומות אומרים שראשי התיבות של חודש **אב** הם "אלול בא", אלול מתקרב. [לדאבון לב יש אומרים שראשי התיבות **אב** הם "אלול באלול", כלומר כשיגיע אלול נדבר].

ויש להתבונן, הרי המציאות מורה שאדם העומד לפני משפט בשר ודם לא מתעלף, ומאי שנא שביום הדין של ראש השנה מתעלפים. ואם תאמר שבדין של ראש השנה תלויים חיי נצח, שהרי אם לא יחיה לא יוכל לקיים תורה ומצוות, הרי גם במשפט בשר ודם כן הוא, שהרי אם יגזרו עליו מיתה לא יוכל לקיים תורה ומצוות.

ונראה לבאר בג' אופנים, [וכולם אמת].

אופן א': אם היו אומרים לאדם בבת אחת שתובעים אותו עשר פעמים בעשר בתי משפט באותה תקופה, במשפט אחד רוצים לעונשו עונש מוות, במשפט השני רוצים לתבוע אותו בהמון כסף, ובמשפט שלישי נשפט על עבירה שעבר ורוצים לגזור עליו עונשים חמורים, ועוד כהנה וכהנה, והיו מודיעים לו שכל זה קורה באותה תקופה, האם הוא לא היה מתעלף? הרי הוא היה מקבל התקף לב במקום, וזה מה שקורה לאדם בראש השנה!

אופן ב': שבמשפט בשר ודם היהודי בוטח בה' שיציל אותו וזה מנחם אותו כל הזמן, ואף אם יגזר עליו עונש מוות יאמר ש"הכל משמים",

אבל בראש השנה המשפט הוא לפני הקב"ה בעצמו, וזה פחד אמיתי, כי מי יוכל להציל אותנו מדין זה, כמבואר בתהלים (פרק קמ"ג פסוק ב') "כי לא יצדק לפניך כל חי".

אופן ג': המשגיח רבי שלמה וולבה זצוק"ל בספרו עלי שור (פ"ב שער ג' פרק ששה עשר) כותב "חודש אלול הוא זמן הכנה לראש השנה וליום כיפור", והביא בהמשך את דברי חז"ל (ויקר"ר פ"ל ד') "אז ירגנו עצי היער לפני ה' כי בא בראש השנה, כי בא ביום הכיפורים", הקב"ה בא אלינו בראש השנה, וכן ביום הכיפורים, לראות איך עבדנו אותו בשנה שעברה, ולפי"ז ה' דן אותנו מה יהיה שנה הבאה. ולמה הדבר דומה, לבית ספר, שפעם בשנה יש "מופע שנתי" וכל כיתה וכיתה עולה על הבמה ושרה מול כול ההורים, ומה קורה אם כיתה אחת שכחה להתכונן למופע, ופתאום מודיעים לה שעוד חודש בדיוק "המופע הגדול"! כן הוא כשהחזן מכריז "אלול", זאת אומרת "שעוד חודש בדיוק המלך בא אלינו" לבחון את כל המעשים שלנו של שנה שעברה. ובדורות הקודמים כשהיו שומעים את החזן מכריז אלול היו מתמלאים פחד נורא כי פתאום האדם מוצא את עצמו לא מוכן כלל וכלל, [וידוע שהגאון רבי אליהו לופיאן זצוק"ל, כבר מחג השבועות היה דופק על הבימה ומכריז שעוד שלשה חודשים אלול], ולכן אלול זה כה מפחיד, והפחד הוא לאו דוקא ממה שייגזר עלינו, אלא הפחד הוא האם אני באמת מוכן? באיזה ספר המלך יכתוב אותי? האם המלך יכתוב אותי "בספרן של צדיקים", או חלילה פחות מכך "בספרן של בינונים", או חלילה גרוע מכך. ולכן חודש אלול הוא הכנה לראש השנה ויום הכיפורים לחזור בתשובה.

מבט חדש על חודש אלול

צריך להבין שאלול זה "מתנה".

אלול ראשי תיבות "אני לדודי ודודי לי", דהיינו, אם אני מתקרב לה' ממילא ה' מתקרב אלי בחזרה, וכמו שנאמר (במלאכי ג') "שובו אלי ואשובה

אליכם". הגאון רבי שמשון פינקוס זצוק"ל אומר שאלול זה כמו מנוף שמרים אותנו גבוה, שהרי יש דברים שאדם כל השנה רוצה לעבוד ולא מצליח, אבל באלול יש סייעתא דשמיא מיוחדת, כי ה' קרוב אלינו מאוד, ובאלול אדם מוצא את הדרך לעבוד על איזה מידה או על איזה נקודה שלא הצליח בה כל השנה.

ויש להבין, למה ה' נתן לנו כזאת מתנה. התשובה לשאלה זו משנה לנו את כל המבט על הימים הנוראים. יש הבדל גדול בין משפט בשר ודם, לבין המשפט של ראש השנה, שהרי במשפט בשר ודם התכלית הוא המשפט בעצמו, כלומר התכלית זה "גזר הדין", אבל אצל הקב"ה כתוב "חי אני נאם ה' אם אחפוץ במות הרשע כי אם בשובו מדרכו הרעה וחיה" (יחזקאל לג), דהיינו כל מטרת המשפט הוא כדי שנחזור בתשובה ולא כדי להעניש אותנו, וזה מטרת הימים הנוראים.

מאידך, רואים אנו בחוש שהיצר הרע עושה הכל כדי שבאלול נהיה טרודים ולא יהיה לנו פנאי לחשוב על העתיד שלנו, כי היצר הרע יודע היטב מה הם הסגולות של חודש אלול ומתאמץ לבלבל את דעתינו, ולכן כל אדם צריך להתאמץ למצוא זמן לעשות חשבון נפש עם עצמו איפה הוא אוחז ולהתקדם בעבודת ה'.

ה' הוא אבא, אבל אבא עם מקל

אדם יכול לשאול את עצמו למה לפחד מהדין, הרי בסופו של יום אני יהודי טוב, א"כ ממה יש לי לפחד? התשובה לכך היא עפ"י מה ששאל הרב מפונוביז', שדוד המלך אומר (תהילים קג, יג) "כרחם אב על בנים", וצ"ב למה "כרחם אב" ולא "כרחם אם", הרי לכאורה האמא יותר מרחמת מהאב. ותירץ על פי סיפור שארע בשואה, נאצי אחד ימ"ש לקח שתי תינוקות ורצה לזרוק אותם לאש, באה האמא ואמרה לו אתה הרגת הרבה תינוקות, א"כ פחות שתי תינוקות מה אכפת לך, אמר לה הנאצי בסדר אבל רק אחד, תחליטי את מי את לוקחת ואת מי אזורק לאש, מיד יענקי בכה

ואמר 'אני רוצה לחיות', אז האמא לקחה את יענקי, אולם בנצי בכה גם הוא ולכן החזירה את יענקי, ולקחה את בנצי, ושוב פעם יענקי בכה, כך כמה פעמים, עד שהנאצי איבד את סבלנותו וזרק את שניהם לאש. אמר הרב מפונוביז', "האבא היה מציל אחד", כי האבא הוא אבא אבל הוא אבא עם מקל, לאבא יש כח מיוחד שהוא יודע מתי צריך לרחם ומתי אסור לרחם, ולכן דוד המלך אומר "כרחם אב ולא כרחם אם", כי הקב"ה הוא אבא אבל הוא אבא עם מקל, וזה הרחמים שלו, כי ה' יודע מתי צריך לרחם ומתי אסור לרחם.

לכן כשנכנס חודש אלול, צריך לדעת שהקב"ה מעניש על כל עבירה ועבירה, וכל האומר הקב"ה וותרן וכו', ואמנם זה נכון שה' הוא אבא שלנו, אבל הוא אבא עם מקל, וכשאדם מבין "שהמקל" הם הקשיים שאדם עובר כל השנה, וגם כל הגזירות של עם ישראל, אז הוא יכול לקבל קצת מהבחינה שאמר ר' ישראל (באיגרת י"ד) "מלפנים כאשר ידעתי כל איש אחזו פלצות מקול הקורא קדוש אלול".

במדרש חז"ל תירצו שאלה זו ששאל הרב מפונוביז למה דוד המלך אמר "כרחם אב" ולא כרחם אם. שמואל במדרש שיואב בן צוריה אמר שדוד המלך טעה כשאמר "כרחם אב על בנים", ולא אמר כרחם אם על בנים, אמר יואב אלך ואנסנו, ומסופר שם שהיה איש אחד שהיה עמל לפרנסתו והיו לו שתיים עשרה ילדים, והיה עובד כל היום והמשכורת שלו הייתה כיכר לחם, בסוף היום היה מחלק את הכיכר לארבע עשרה חתיכות שתיים להורים ועוד שתיים עשרה חתיכות לילדים, בא יואב לאבא ואמר לו תראה איך קשה לך הפרנסה איפה האחריות על הילדים, תמכור לי ילד אחד במאה זהובים, האבא אמר לו מה פתאום תלך מכאן, אין כאן שום משא ומתן, למחרת כשהאבא הלך לעבודה, יואב הלך לאמא ואמר לה תראי כמה קשה עם הילדים תמכרי לי ילד אחד במאה זהובים, אני יטפל בו טוב, בהתחלה האמא לא רצתה לשמוע, אבל אחרי שהוא הפציר היא הסכימה, אמר לה יואב אני רוצה שתכתבי לי שטר, ואכן היא כתבה לו ויואב הלך, בלילה האבא חוזר הביתה ומחלק את כיכר הלחם וחתיכה

אחת נשאר על השולחן, האבא שואל את אשתו איפה הילד, והיא ספרה לו מכרתי אותו, האבא הצטער מאד ולא ישן כל הלילה, למחרת בבוקר לקח חרב ויצא לחפש את יואב, כשהגיע לפרשת דרכים ראה את יואב ושאל אותו האם ראית כאן ילד, אמר לו כן הוא אצלי, אמר לו תביא לי אותו, אמר לו יואב יש לי שטר, הוציא האבא את החרב ואמר לו או שאתה מביא לי אותו או שאני הורג אותך, אז יואב אמר שדוד המלך צדק, "כרחם אב" ולא כרחם אם, כי המעלה של אבא שהוא יודע מתי צריך לרחם ומתי אסור לרחם, וזה ממש אותו יסוד כנ"ל.

סליחות

היסוד ושורש העבודה אומר שהמהות של סליחות כשמו כן הוא - לבקש סליחה מה'. ע"י שמבקשים 'סליחה' מהקב"ה, הלב נשבר ורוצה לחזור בתשובה, אבל אם אומרים סליחות בלי שום שיברון לב אלא רק "מתפללים", אין הסליחות פועלים את פעולתם, [וודאי שיש בסליחות גם מעלה של "תפלה" שמעבירה את רוע הגזירה, אבל לא רק לזה נתקנו הסליחות].

מרן הגאון רבי עובדיה יוסף זצוק"ל היה אומר שסליחות פחות משעה זה לא נחשב סליחות, כי הסליחות נועדו לשבור את הלב, וע"י שאומרים אותם כמו שצריך זה מעורר את הלב לחזור בתשובה, וידוע שבפיוט "בזכרי על משכבי" היה מנגן אותו לאט לאט בשברון לב.

וכן היה מעורר מרן הגאון רבי ברוך מרדכי אזרחי זצוק"ל כמידי שנה, "אומרים סליחות?", "מבקשים סליחות!"

כל אבינו מלכנו עושה משהוא

שמעתי מאת הגאון רבי ראובן מילצקי שליט"א, שכל "אבינו מלכנו" עושה משהו! ולכן צריך לתת חשיבות לכל תפילה, כי אין תפילה ששבה ריקם. וכן באמירת הסליחות, ובכל התפילות של ראש השנה ויום הכיפורים, כל תפילה עושה משהוא.

בגמ' (ב"מ קו), רואים מה היא כוחה של תפילה, המשנה (ב"מ קה:) אומרת "המקבל שדה מחבירו ואכלה חגב או נשדפה אם מכת מדינה היא מנכה לו מן חכורו". והגמ' שם מסתפקת מה הדין "אמר ליה זרעה חיטי ואזל הוא וזרעה שערי ואשתדוף רובא דבאגא ואשתדוף נמי הנך שערי דיליה, מאי מי אמרינן דאמר ליה אילו זרעתה חיטי הוה נמי משתדפא, או דלמא מצי אמר ליה אילו זרעתה חיטי הוה מקיים בי ותגזר אמר ויקום לך, מסתברא דאמר ליה אי זרעתה חיטי הוה מקיים בי ותגזר אומר ויקום לך ועל דרכיך נגה אור". וביאר רש"י ותגזור אומר וז"ל מה שתבקש מן היוצר יעשה ואני לא בקשתי מן השמים בתחילת השנה שיצליחני בשעורים אלא בחיטים עכ"ל.

רואים בגמ' הנ"ל, מה היא כוחה של תפילה, הרי היה כאן מכת מדינה, והחוכר טוען טענה מאוד הגיונית, הרי של כולם נשדפו וא"כ גם שלך היה נשדף, ועל זה טוען בעל השדה [והגמ' אומרת שטענת בעל השדה צודקת] אני התפללתי על חיטים ולא על שעורים, ולתפילה יש כוח מיוחד אפילו נגד מכת מדינה! כמו שנאמר "ותגזור אומר ויקום לך", וביאר רש"י וז"ל מה שתבקש מן היוצר יעשה ואני לא בקשתי מן השמים בתחילת השנה שיצליחני בשעורים אלא בחיטים עכ"ל, רואים שלתפילה יש כח מיוחד אף להוציא ממון.

